

HØGSKOLEN I SØR-TRØNDELAG

Høgskoleadministrasjonen
NOTAT

TIL: Høgskolestyret
FRA: Høgskoledirektøren

Dato: 15. november 2006

Arkiv:

HS-sak: 067-2006

SAK: Styringsordning ved HiST fra 1. august 2007

Tidl. sak(er): HS-sak 41/2006

Vedlegg:

1. Lov om universiteter og høyskoler, § 9 og 10
2. Brev fra KD, 07.04.06, "Nye styrer 2007 – styringsordning for statlige institusjoner etter ny lov om universiteter og høyskoler"
3. Høringsnotat fra Styringsutvalget
4. Høringsuttalelser fra avdelingene, Studentparlamentet og fire tjenestemannsorganisasjoner
5. Oppsummering av konklusjoner i høringsuttalelsene
6. Reglement for avdelingsstyrer ved Høgskolen i Sør-Trøndelag
7. Brev fra KD, 07.11.06, "Nye styre for periode 2007-2011 – nominering av eksterne styremedlemmer"

Forslag til vedtak:

Med utgangspunkt i ny lov om universiteter og høyskoler fra 1. august 2005 fastsetter Høgskolestyret følgende styringsordning for HiST med virkning fra 1. august 2007:

1. *HiST innfører etter UH-lovens § 10-4 en ordning hvor rektor tilsettes på åremål for en periode på 4 år.*
2. *HiST tilsetter gjennom intern utlysning en prorektor i 100 % på åremål for en periode på 4 år.*
3. *Høgskolestyret sammensettes etter UH-lovens § 9-3, første ledd på følgende måte:*
 - 4 eksterne medlemmer, inkludert ekstern styreleder
 - 4 medlemmer fra tilsatte i undervisnings- og forskerstilling
 - 1 medlem fra gruppen teknisk og administrativt tilsatte
 - 2 studenter
4. *Avdelingsstyrene omgjøres til rådsorganer med betegnelsen, Avdelingsråd, med en sammensetning som er lik dagens avdelingsstyre med dekanen som leder.*

1. Bakgrunn

Ny lov om universiteter og høyskoler (Jfr. vedlegg nr. 1), som trådte i kraft 1. august 2005, inneholder flere momenter av betydning for hvordan institusjonene selv innretter sin styringsordning. For institusjoner som på det tidspunkt ikke hadde skifte av styreperiode samtidig med ikrafttredelsesdato for den nye loven, ble det gitt overgangsbestemmelser i en

egen forskrift. Dette ble bl.a. gjeldende for HiST, hvor inneværende styre- og rektorperiode utløper 31. juli 2007.

Kunnskapsdepartementet pekte i brev av 7. april 2006 (Jfr. vedlegg nr. 2) på dette forholdet og oppfordret de aktuelle institusjonene til å sette i gang en prosess med å avklare sin framtidige styringsordning i tråd med den nye lovens bestemmelser i § 9 og 10.

Departementet *"forutsetter en grundig utredning og vurdering ved den enkelte institusjon av de ulike løsninger som ligger i de forskjellige bestemmelser i loven."*

Videre viste departementet i samme brev til lovens § 9-2 om at *"organiseringen må sikre at studentene og de ansatte må bli hørt"*, og understreket *"viktigheten av at alle parter involveres i dette arbeidet og derved sikre bredt eierskap til resultatet."* På denne bakgrunnen hadde Høgskolestyret opp til behandling i HS-sak 41/2006 spørsmål knyttet til hvordan en slik prosess kunne gjennomføres ved HiST. Styrets vedtak gikk da ut på at det ble oppnevnt et høringsutvalg (senere kalt "Styringsutvalget") som laget et høringsnotat (Jfr. vedlegg nr. 3) som grunnlag for informasjons- og debattmøter på avdelingene/studiestedene og som grunnlag for avdelingenes, Studentparlamentets og tjenestemannsorganisasjonenes høringsuttalelser (Jfr. vedlegg nr. 4). Styringsutvalgets høringsnotat var også utgangspunkt for Høgskolestyres første drøftinger av sakens innhold i styreseminaret på Bårdshaug, 25. oktober 2006.

Styringsutvalgets høringsnotat var forutsatt ikke å være en utredning med bestemte konklusjoner og anbefalinger fra utvalgets side, men skulle gi en balansert framstilling av de viktigste og mest relevante fakta, konsekvenser og argumenter mht. de problemstillinger som reises i saken. Høgskoledirektøren mener utvalgets framstilling av sakens innhold fyller denne målsetningen og vil på denne bakgrunnen vise til det aktuelle høringsnotatet når det gjelder en bredere bakgrunn og informasjon om de spørsmål som her tas opp til avklaring. I de innkomne høringsuttalelsene kommer det i tillegg fram enkelte momenter som det er aktuelt å ta med i betraktningen når det i dette saksframlegget gjøres vurderinger som grunnlag for forslagene til vedtak. Det vises også til at høringsuttalelsene er vedlagt saken.

Høgskoledirektøren har i samråd med rektor besluttet at oppgaven med å legge denne saken fram for styret delegeres til høgskoledirektørens stedfortreder, organisasjons- og personaldirektøren. Dette har sammenheng med at framstillingen av enkelte av de spørsmålene som saken reiser, ikke skal kunne oppfattes som knyttet til den fast tilsatte høgskoledirektørens interesser i sitt tilsettingsforhold ved HiST.

2. Oversikt over hvilke spørsmål som må avklares gjennom

Høgskolestyrets vedtak i saken

Denne saken handler om styring og ledelse av høgskolen. Den nye loven fastsetter en hovedmodell for institusjonenes styrings- og ledelsesordning, men gir samtidig også styrene nye fullmakter til, med krav om 2/3 flertall, å etablere andre ordninger.

Den nye UH-lovens bestemmelser gir nå institusjonen frihet til selv å fastsette sin egen ledelses- og styringsstruktur på følgende hovedområder:

- Valgt eller tilsatt rektor
- Behov for og evt. hvordan ordningen med prorektor videreføres

- Lovens normalordning for størrelse/sammensetning av høgstyret eller alternativer til dette, herunder også eventuelt eksternt styreflertall

I HS-sak 41/2006 ble det vedtatt at ovenstående problemstillinger og avklaringer er aktuelle for å ta opp til behandling i denne saken. Med utgangspunkt i at en i HiST de siste årene har gjennomført prosjektene Org2002 og Adm2003, som i store trekk har gitt avklaring på viktige prinsipper for styring, ledelse og organisering ved institusjonen, er det derfor ikke aktuelt ved denne anledningen å foreta en organisasjonsgjennomgang med samme omfang og nivå. Under Høgstyrets behandling av HS-sak 41/2006 ble det derfor uttrykt at Org2002 og den påfølgende administrasjonsgjennomgangen skal være utgangspunkt også for de avklaringene som nå må gjøres med hensyn på å fastsette en styringsordning ved HiST i samsvar med den nye loven.

Ut fra ovenstående anser høgstyret det uaktuelt i denne saken å foreslå endringer når det gjelder prinsippet om enhetlig ledelse, dvs. tilsatte dekaner, på avdelingsnivå. I tillegg ønsket høgstyret likevel en gjennomgang av erfaringene ved HiST med styreorganer på avdelingsnivået, slik dette ble etablert i kombinasjon med tilsatte dekaner som enhetlige ledere. Problemstillingen ble i styrevedtaket formulert slik:

- Avdelingsstyrenes status og funksjon – Status quo, nedlegging eller omgjøring til avdelingsråd?

Det kan til dette også nevnes, at i ettertid har også NOKUTs rapport om akkreditering av kvalitetssystemet ved HiST reist spørsmål om avdelingsstyrenes plass og funksjon i styringsordningen ved høgstyret.

Høgstyret vil som et grunnleggende utgangspunkt for hele denne saken peke på at Kunnskapsdepartementet i sitt brev av 7. april 2006 viser til at *"institusjonene gjennom økt frihet har et selvstendig ansvar når det gjelder å fastsette egen organisering og lederstruktur. Ansvarer innebærer at den enkelte institusjon fortløpende må vurdere om institusjonen til enhver tid er hensiktsmessig organisert og har en ledelses- og styringsstruktur som reflekterer institusjonens behov og imøtekommer utfordringer når det gjelder arbeidet for å nå de fastsatte mål for virksomheten."* De vurderingene som Høgstyret skal legge til grunn for sine vedtak i denne saken, må derfor ta sitt utgangspunkt i de behov og utfordringer som HiST har i dagens situasjon og i tiden som ligger foran.

3. Oppsummering av konklusjoner i høringsuttalelsene

Styringsutvalgets høringsnotat har vært presentert i en runde høringsmøter lokalt på avdelingene/studiestedene ved HiST. Hensikten med disse har vært å initiere en lokal debatt og dialog som bakgrunn for de formelle høringssvar som avdelingene, Studentparlamentet og tjenestemannsorganisasjonene skulle avgi. Oppslutningen om disse høringsmøtene må nok med et par unntak karakteriseres som svært lav. De synspunktene som kom fram på disse møtene, gjenfinnes samtidig også i de innkomne høringsuttalelsene.

Samtlige avdelinger og Studentparlamentet har avgitt høringsuttalelser (Jfr. vedlegg nr. 4). Fra tjenestemannsorganisasjonene har det kommet uttalelser fra 4 av disse. Høringsuttalelsene er vedlagt saken, og høgstyret har satt opp en skjematisk oppsummering av konklusjonene i disse (Jfr. Vedlegg nr. 5).

Som et hovedinntrykk kan sies at høringsuttalelsene inneholder ulike standpunkter særlig på ett vesentlig punkt: Vurderingen om HiST skal ha valgt eller tilsatt rektor. 4 av avdelingene går inn for tilsatt rektor, mens de 3 andre går for valg til denne stillingen. Studentparlamentet er for tilsatt rektor, mens de 4 tjenestemannsorganisasjonene går inn for valg.

Det store flertallet av uttalelser ønsker at høgskoleledelsen skal inneholde en prorektorfunksjon, mens bare en av disse tar eksplisitt til orde for at denne gis plass i styret som en av de faglige representantene og som styrets nestleder. Alle de øvrige som omtaler prorektor, ønsker ikke at denne har plass i styret.

Når det gjelder styrets størrelse og sammensetning for øvrig, er alle høringsinstansene (unntatt to som ikke nevner saken) samstemte om å gå for lovens normalordning. Dette innebærer likevel en forskjell basert på om rektor er valgt og sitter som styreleder, eller ved tilsatt rektor hvor et eksternt medlem har denne oppgaven. Tre av høringsinstansene (AHS, Studentparlamentet og Sykepleierforbundet) nevner eksplisitt at de ikke ønsker eksternt styreflertall. Blant de øvrige er det heller ikke noen som tar til orde for en slik styresammensetning.

Alle høringsinstansene gir på ulik måte uttrykk for at det er viktig å beholde et formelt organ på avdelingsnivå som arena for dialog, samhandling og støtte for dekanen som enhetlig leder. 5 avdelinger ønsker avdelingsstyrene videreført, og 2 av disse ønsker eksplisitt dekanen som styreleder, mens 1 avdeling mener at dekanen bør gå ut av avdelingsstyret og erstattes med ett av de eksterne medlemmene som styreleder. De resterende 2 av avdelingene går for at avdelingsstyret omdannes til et rådgivende organ. Det framkommer i uttalelsen fra AHS en problematisering av om det på prinsipielt grunnlag er mulig å ha et styreorgan på dette nivået, all den tid dekanene er tilsatt av og delegert sin myndighet og ansvar direkte fra høgskolestyret. Følgelig ønsker denne avdelingen at avdelingsstyrene formelt og reelt omdannes til rådgivende organer. Studentparlamentet og de fire tjenestemannsorganisasjonene er alle for å videreføre avdelingsstyret. Studentparlamentet og NTL ønsker ikke at dekanen skal lede avdelingsstyret, men at denne oppgaven går til et eksternt medlem.

4. Vurdering

Styringsutvalget peker i sitt høringsnotat på at Universiteter og høyskoler både gjennom administrative fullmakter som følge bl.a. av Kvalitetsreformen og den nye UH-loven har fått et langt større handlingsrom enn tidligere. Høgskolens ansvar for egen utvikling gjennom styring av studietilbud, formidling og FoU-aktivitet, samt ansvaret for å fylle et tydeligere samfunnsmandat, har i tillegg lagt flere nye dimensjoner inn i de kravene som høgskoleledelsen må håndtere for å lykkes. På to områder er dette særlig synlig og dagsaktuelt:

- Den overordnede kvalitetssikring av høyere utdanning i Norge er ikke lenger bare et institusjonelt eller departementalt ansvar. Det uavhengige Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har gjennom lov og forskrift et mandat for å iverksette sanksjoner, blant annet tilbaketrekking av faglige fullmakter dersom institusjonene kvalitetsmessig ikke holder mål.
- Den nye finansieringsmodellen for sektoren, som delvis er basert på mål og resultatstyring, representerer nye utfordringer mht. faglige strategier og økonomiske konsekvenser

Styringsutvalgets høringsnotat oppsummerer dette i følgende sats: *"En slik økt frihet og myndighet følges av et vesentlig større ansvar og stiller krav om strategisk, profesjonell og kvalitetsorientert ledelse av institusjonen."* Sagt på en annen måte: Det vil være nødvendig med en styrings- og ledelsesstruktur som kan gjennomføre sine vedtak med konsekvens, også ved nødvendige behov for omstillinger som kan representere svært krevende beslutninger og prosesser.

Høgskoledirektøren vil i det følgende dele sin framstilling av denne saken inn i tre hovedspørsmål som skal avklares:

1. Saken handler om de overordnede prinsipper for styring og ledelse ved høgskolen. Dette er særlig uttrykt i spørsmålet om rektors posisjon, og om denne skal tilsettes eller velges. Ved en løsning med tilsatt rektor må det også gjøres en vurdering om høgskoledirektørens stilling. I tilknytning til "rektorspørsmålet", er det også aktuelt å avklare om HiST skal ha en prorektorstilling, og om denne skal rekrutteres ved valg eller tilsetting.
2. Saken dreier seg også om høgskolestyrets sammensetning: Lovens normalmodell, eller om det er behov for en alternativ styresammensetning/-størrelse enn det som ligger i lovens normalmodell, herunder også muligheten for etablere et styre med eksternt flertall.
3. Det tredje momentet er knyttet til spørsmålet om ledelsesprinsipper på avdelingsnivå, nærmere bestemt avdelingsstyrenes status og funksjon.

4.1. Rektor: valgt eller tilsatt?

UH-loven tildeler institusjonens styre en overordnet og avgjørende myndighet og ansvar for institusjonens virksomhet, og det er grunnlag for å si at styrets rolle, ansvar og myndighet er skjerpet i forhold til tidligere lov. Kunnskapsdepartementets brev om ny styringsordning (Jfr. vedlegg nr. 2) henviser til det samme. De sentrale stillingene i høgskoleledelsen, rektor, prorektor og høgskoledirektør, vil derfor, med sitt forhold til styret og til institusjonen som sådan, utgjøre et sentralt trekk ved de ledelsesprinsipper og -funksjoner som blir styrende i institusjonen. Den nye loven har holdt fast på prinsippet om valgt rektor som normalordning, hvor den valgte rektor også sitter i styret og er styrets leder. Dette prinsippet innebærer såkalt 'delt ledelse', hvor det ved siden av rektor, etter loven skal være en administrerende direktør (høgskoledirektør) som er øverste leder for den samlede administrative virksomhet og sekretær for styret. Et vesentlig nytt trekk ved denne normalordningen i den nye UH-loven er at det er åpent også for eksterne kandidater i rektorvalget.

Som et alternativ til dette åpnes det for at styret selv (med krav om 2/3 flertall) kan beslutte at institusjonens øverste lederstilling (rektor) skal være tilsatt og inneha et såkalt enhetlig ledelsesansvar. I dette tilfellet vil ikke rektor være styrets leder, men styrets sekretær. Rektor vil da være den øverste faglige og administrative leder i høgskolen, med de samme administrative fullmakter som høgskoledirektøren har i normalordningen. I dette tilfellet vil styreleder bli utpekt av departementet blant de eksterne medlemmene i styret.

Spørsmålet om valgt eller tilsatt rektor er på denne bakgrunn det mest overordnede i hele styringsdebatten, - og blir et avgjørende utgangspunkt for hvilke konklusjoner som kan trekkes for flere av de øvrige problemstillingene i saken.

Argumentene

Det har i debatten om valgt eller tilsatt rektor vært lagt stor vekt på at gjennom en valgprosess vil rektor inneha en betydelig grad av demokratisk legitimitet internt i høgskolen. Dette fordi rektor kommer i posisjon gjennom nettopp et valgresultat, hvor både tilsatte og studenter har avgitt sine stemmer. Dette er imidlertid ikke en selvfølgelig konsekvens av et valg. Når rektor er valgt med knapt flertall og/eller må oppfattes som representant for en avgrenset sektor innenfor institusjonen, og i tilfeller med lav deltakelse i et valg, blir den valgte rektorens demokratiske legitimitet betydelig svekket.

Fra en annen side kan det anføres at en tilsatt rektor også kan inneha en betydelig grad av legitimitet i hele institusjonen. Selve tilsettingsprosessen bidrar til slik legitimitet fordi institusjonens tilsatte og studenter skal være hørt, og at de gjennom sin representasjon i styret, har innflytelse på flere stadier i prosessen (Jfr. UH-loven, § 10-4.1) Med hensyn til lovens føring om medbestemmelse fra de tilsatte generelt, vil det være slik at ved tilsatt rektor, vil dennes plass i styret frigis til en representant fra de faglig tilsatte. Dette vil øke de faglig tilsattes reelle representasjon i styret, gitt at styret sammensettes i tråd med normalordningen. En tilsatt rektor vil dessuten, gjennom at tilsettingen skjer i styret, hvor det sitter eksterne representanter, også kunne sies å inneha en mer utvidet legitimitet med basis i høgskolens samfunnspartnerskap.

Det har vært hevdet at en valgt rektors faglige og ledelsesmessige kompetanse er best sikret ved at denne normalt vil rekrutteres fra høgskolens faglige personale og dermed vil kjenne institusjonens faglige egenart, tradisjoner og akademiske kultur. Ved en ordning med valg kan det likevel hevdes at det er mer tilfeldig om den som velges har alle de kvalifikasjoner som kreves for stillingen. Ved tilsetting av rektor, vil det til forskjell gjennomføres en mer kontrollerbar og styrt rekrutteringsprosess, der det stilles eksplisitte kvalifikasjonskrav til den som skal inneha rektorstillingen. Ved en valgordning er det imidlertid viktig å etablere valgprosedyrer, for eksempel gjennom bruk av en valgkomité, og ved å sette krav til f.eks. vitenskapelige kvalifikasjoner, valgprogram etc. som i noen grad kan ivareta det samme hensynet. Dette er i større grad mulig og aktuelt når den nye loven nå også åpner for eksterne kandidater til et rektorvalg.

Det har vært argumentert for at en valgt rektor i større grad vil være skjermet fra krevende administrativt lederarbeid der institusjonens daglige forvaltningsmessige og administrative lederoppgaver må vies stor oppmerksomhet. Dette fordi rektor da vil ha administrativ støtte i en lovbestemt høgskoledirektørstilling. Dette må likevel vurderes opp mot at behovet for en strategisk tydelig og konsistent ledelse, best kan tilfredsstilles ved at rektor tilsettes og har det samlede ansvaret for faglig virksomhet, administrasjon og forvaltning. Det kan hevdes at prinsippet med ”delt ledelse” kan medføre uklarheter med hensyn til rolle- og oppgavedeling mellom rektor og høgskoledirektør. En ordning med tilsatt rektor, og dermed ”enhetlig ledelse”, vil bidra til å unngå dette. Med en profesjonell og kompetent administrativ stab som støtte, er det fullt mulig å legge til rette for at rektor som enhetlig leder skal unngå å bli for ensidig opptatt av administrative gjøremål til fortrenghet for strategiske og faglige lederoppgaver.

Det har vært argumentert med at lovens normalordning, som bringer den valgte leder inn i en nøkkelposisjon som styreleder, med stor innsikt og innflytelse over både institusjonens strategiske veivalg og daglige drift, representerer en ledelsesmessig styrke og kvalitet. Dette må imidlertid vurderes opp mot de ulemper som da kan oppstå ved at styret kan miste den nødvendige distanse til virksomhetens daglige drift og i for stor grad blir opptatt og påvirket

av interne interessemotsetninger og maktforhold. En enhetlig faglig og administrativ ledelse ved tilsatt rektor og med ekstern styreleder vil kunne side bidra til å tydeliggjøre styrets strategiske rolle og legge til rette for at strategiske og mer langsiktige spørsmål blir styrets hovedfokus.

Kommentarer til høringsuttalelsene

Høringsuttalelsene til denne saken er delte mellom valg og tilsetting (Jfr. vedlegg nr. 4 og 5). Den vesentligste argumentasjonen for valg til rektorstillingen tar sitt utgangspunkt dels i ideologiske resonnementer om akademias egenart, og dels i at en rekruttering gjennom valg gir de tilsatte en tydeligere ”hånd på rattet” i den daglige ledelsen av institusjonen.

Argumentasjonen for tilsetting er dels at dette er det prinsipielt beste for å sikre enhetlig og strategisk basert styring av institusjonen, og dels at det er ønskelig med prinsipiell symmetri i ledelsesstrukturen mellom institusjons- og avdelingsnivå.

Høgskoledirektøren er bevisst på at valg til institusjonens øverste lederstilling(er) er en ordning med lange tradisjoner i universitets- og høgskolesektoren både i Norge og i utlandet. Denne ordningen er slik sett forankret i akademiske verdier som frihet i forskning og samfunnskritikk. Det altoverveiende flertall av høgskoler som utgjør basis for institusjoner av HiSTs type, hadde imidlertid helt fram til reformen i 1994 en tradisjon for enhetlig toppledelse. Til sammenligning er det også slik at en lang rekke av de mest fremragende av verdens akademiske institusjoner også har tilsatt, enhetlig toppledelse, uten at dette kan sies å være til hinder for deres forskningsfrihet og selvstendighet som kritiske samfunnsaktører. Her i Norge har også NTNU, HiSTs universitetsnabo i Trondheim, innført denne ledelsesmodellen. I de prosesser som i disse dager gjennomføres i høgskolesektoren, har også noen av høgskolene allerede vedtatt tilsetting som rekrutteringsprinsipp for rektorstillingen. Dette gjelder blant annet p.t. Høgskolen i Akershus og Høgskolen i Bodø. Et flertall av institusjonene vil likevel etter de signaler som forligger, beslutte en ordning med valgt rektor.

Det er for øvrig et viktig moment at akademias viktigste egenart, forsknings- og undervisningsfriheten, som institusjonell rett i seg selv er sikret med hjemmel i UH-loven (§ 1-5, *Akademisk og kunstnerisk frihet*). Det pågår dessuten for tiden et arbeid med en enda tydeligere lovfesting av den akademiske frihet (Underdal-utvalget, NOU 2006:19, ”Akademisk frihet - Individuelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov”).

De tilsattes interesse i å beholde reell innflytelse over institusjonsstyringen gjennom et rektorvalg (og evt. prorektorvalg), kan etter høgskoledirektøren vurdering sies å handle mer om partsinnflytelse enn om hensynet til helheten, felles faglig framgang og relevans for institusjonens samfunnsoppgaver. I høringsuttalelsen fra AHS pekes det på en tilsvarende problemstilling, med utgangspunkt i at et rektorvalg må skje på grunnlag av mer eller mindre tydeliggjorte programerklæringer fra kandidatene. Da kan det være risiko for at styrets helhetlige og langsiktige strategier for institusjonens utvikling blir skadelidende, ved at den valgte leder ”er i kontrakt med” det flertallet som avgjorde valget, i stedet for med styrets strategiske beslutninger.

Oppsummering av rektorspørsmålet

Høgskoledirektøren vil oppsummere spørsmålet om valgt vs. tilsatt rektor med at dette har to hoveddimensjoner: På den ene siden spørsmålet om styringsprinsipper, demokrati og legitimitet som må sees i sammenheng med behovet for styringspotensial, tydelig ansvars- og oppgavefordeling og fokus både på nødvendig oppgaveløsning og strategiske utfordringer. På

den andre siden handler spørsmålet om kvalitet i rekrutteringsprosessen for institusjonens øverste leder, rektorstillingen, eller mer konkret: Hvordan rekruttere den høgskolelederen som er best kvalifisert til å gjennomføre de strategiske veivalgene og de konkrete styringssignalene som styret har ansvar for å beslutte?

Høgskoledirektøren vil i sin innstilling i dette spørsmålet legge til grunn at høgskolens utfordringer og oppgaver i framtidas samfunn har skapt et behov for at styrets overordnede strategiske rolle blir ytterligere tydeliggjort. Dette kan etter høgskoledirektørens vurdering best skje ved at rektor tilsettes som enhetlig leder, og gjennom det får det samlede ansvar for høgskolens faglige og administrative virksomhet. Rektor vil da rapportere til styret i egenskap å være styrets sekretær og den som legger fram saker og tilråding om vedtak for styret. Styret vil med en styreleder oppnevnt blant de eksterne medlemmene kunne fokusere sitt arbeid på de viktige strategiske spørsmål og utøve et selvstendig tilsyn med den samlede virksomheten i høgskolen. De valgte styremedlemmene fra de tilsatte og studentene vil fortsatt bidra til at styrets beslutninger har den nødvendige legitimitet hos de gruppene som arbeider innenfor virksomheten, og ved tilsetting av en rektor vil det samme hensynet være ivaretatt ved at prosessen skal gi rom for at studentene og de tilsatte blir hørt.

Høgskoledirektøren vurderer i tillegg en tilsettingsprosess i styret, med medvirkning av representanter fra studentene, de tilsatte og eksterne representanter, som den beste måten å sikre at rektor innehar de rette og best mulige kvalifikasjoner som kreves for stillingen

Høgskoledirektørstillingens rolle ved tilsatt rektor som enhetlig leder

Styringsutvalgets høringsnotat gjør rede for og drøfter de konsekvenser en overgang til tilsatt rektor får. Høgskoledirektøren viser til dette for en mer omfattende gjennomgang av spørsmålet.

En tilsatt rektor vil som nevnt ovenfor være både den faglig og administrative leder av høgskolens virksomhet. Dette betyr at den myndighet og det ansvar som i dag ligger til høgskoledirektørstillingen, blir overført til rektor. Høgskoledirektøren vil da få sin myndighet delegert fra rektor. En tilsvarende delegasjon av myndighet vil også måtte gis fra rektor til avdelingenes dekaner.

På bakgrunn av ovenstående er det behov for at det innen overgangen til en eventuell ny styringsstruktur med tilsatt rektor fra 1. august 2007, utformes en sak for høgskolestyret som avklarer slik delegasjon fra rektor til høgskoledirektøren og dekanene.

Behovet for en prorektorstilling

Høgskoledirektøren viser til den mer omfattende omtale som dette temaet har fått i Styringsutvalgets høringsnotat og vil her legge til grunn følgende for sin innstilling i saken:

Den nye UH-loven nevner ikke prorektor som en lovbestemt del av institusjonenes styringsordning. Det er dermed slik at institusjonen selv må ta stilling til om det er behov for en slik stilling, og hvordan den evt. skal rekrutteres (valg, tilsetting eller utpeking). Høgskoledirektøren vurderer det slik at ved en høgskole av HiSTs type og størrelse er det behov for en prorektorstilling. Denne skal være rektors vikar og stedfortreder og inngå i institusjonens lederteam. Prorektor kan i sitt arbeide supplere og styrke rektors arbeidsområder gjennom å dekke spesielle sider av virksomheten, gjerne i en arbeidsdeling bestemt ut fra rektors og prorektors samlede kompetansebakgrunn.

Hvis rektor velges, er det naturlig å tenke at også prorektor velges, og at kandidatene til rektor og prorektor stiller som par med et omforent program for sin virksomhet.

Høgskoledirektørens vurdering i et slikt tilfelle er, i tråd med de fleste av høringsuttalelsene, at prorektor ikke gis plass som medlem av styret. En valgt prorektor vil, i følge UH-lovens § 10-5, etter styrets egen beslutning kunne innta rektors plass i styret, hvis rektor har forfall.

Høgskoledirektørens innstilling for rektorstillingen er imidlertid at denne skal besettes gjennom tilsetting på åremål. Det er da uaktuelt å skulle velge en prorektor, og det er dermed heller ikke aktuelt at prorektor skal sitte i styret. En prorektors totale ansvar og oppgaver ved en institusjon av HiSTs størrelse vil tilsi at en slik stilling utgjør 100 % årsverk, og at denne rekrutteres som åremålstilsatt, fortrinnsvis gjennom intern utlysning ved institusjonen. Tilsetting bør skje i styret etter rektors innstilling.

4.2. Styresammensetning

Den nye UH-loven setter i § 9-3 opp som normalordning at styret består av 11 personer. Både studentene og de tilsatte er representert sammen med eksterne medlemmer oppnevnt av departementet. Fordelingen av representanter i hovedmodellen er slik:

- 4 eksterne medlemmer
- 2 studenter (velges av studentene for et år av gangen)
- 1 tilsatt valgt av og fra gruppen teknisk/administrativt tilsatte
- 3 tilsatte i valgt av og fra gruppen faglige stillinger
- 1 rektor valgt av både studentene og de tilsatte i fellesskap etter en nærmere fastsatt fordelingsnøkkel. Rektor er styreleder.

Ved tilsatt rektor endres følgende forhold ved styresammensetningen:

- Rektor sitter ikke i styret, men overtar høgskoledirektørens oppgave som styrets sekretær.
- Styreleder vil være en ekstern representant oppnevnt av departementet.
- Rektors plass i styret vil bli overtatt av en representant valgt av og blant de tilsatte i faglig stilling

Styresammensetningen ved en ordning med tilsatt rektor betraktes slik sett i den nye UH-loven som en variant av hovedmodellen. Med høgskoledirektørens innstilling på at HiST skal tilsette rektor som enhetlig og faglig leder, vil denne varianten av styresammensetning være utgangspunktet for HiST.

Alternativ styresammensetning/-størrelse

I UH-loven, § 9-3.2, åpnes det for at styret kan ha en annen sammensetning og et annet antall medlemmer totalt enn det hovedmodellen beskriver. Slike endringer må gjøres med 2/3 flertall i styret. Ved endringer i styrets sammensetning eller størrelse, skal det samtidig være slik at studentene skal ha minimum 20% av medlemmene i styret (UH-lovens § 4-4 "*gjelder tilsvarende*"). I normalordningen er det til forskjell fastsatt som tilstrekkelig med 2 studentrepresentanter av 11 styremedlemmer totalt). Et hovedkrav som stilles til en alternativ styresammensetning eller -størrelse, er at ingen av gruppene skal ha flertall alene. Ett unntak gjøres for at det med 2/3 flertall besluttet at styret skal inneholde et flertall av eksterne medlemmer.

Høgskoledirektøren vil peke på at normalmodellens utgangspunkt ved tilsatt rektor, hvor verken rektor eller en eventuell prorektor har plass i styret, vil den eneste forpliktende kontakt mellom høgskolens ledelse og styret være gjennom rektor, som ”etter samråd med styreleder” legger fram saker og forslag til vedtak for styret. Dette styrker styrets uavhengige stilling, men kan også vurderes som problematisk for styrets forhold til høgskolens tilsatte ledelse, særlig hvis det i styrets arbeid etableres en ”blokk” av interne representanter som havner i flertall hvis en eller flere av styrets eksterne medlemmer har forfall, og viktige saker blir vedtatt mot rektors innstilling, og i strid med det som kunne vært det egentlige flertall i styret.

En situasjon, som beskrevet i det ovenstående, vil kunne reduseres i risiko ved at styret utvides med ett eksternt medlem, fra 4 til 5 i antall. Studentrepresentantene vil da måtte økes til 3 i antall for å tilfredsstille kravet om 20% av styrets medlemmer, og de faglig tilsattes representanter vil måtte reduseres fra 4 til 3 i antall. Totalt vil styret da inneholde 12 medlemmer.

Oppsummering av spørsmålet om styresammensetning/-størrelse

Høgskoledirektøren vil vise til en fyldigere gjennomgang av dette spørsmålet i Styringsutvalgets høringsnotat. Med utgangspunkt i en innstilling om tilsatt rektor vurderer høgskoledirektøren det som mest aktuelt å benytte normalmodellen som styresammensetning for HiST.

Alternativet med utvidet antall eksterne og studenter, på bekostning av de tilsattes representasjon, kan bare til en viss grad minske risikoen for interne, konfliktpregede styringsrelasjoner. Et alternativ med eksternt styreflertall ville eventuelt mer avgjort kunne forhindret slike tilfeller. Høgskoledirektøren vurderer likevel dette som uaktuelt, både ut fra en primær tilslutning til prinsippet om at ingen gruppe i styret skal ha flertall alene, og at et samlet budskap fra høringsuttalelsene ikke tar til orde for eksternt styreflertall. Høgskoledirektøren vil i stedet peke på at alle parter i fellesskap har ansvar for å være bevisst på denne problematikken og samarbeide konstruktivt for å unngå slike problemer.

4.3. Avdelingsstyrenes status og funksjon

Styringsutvalgets høringsnotat peker på en rekke forhold som er av betydning for den vurdering som høgskoledirektøren vil gjøre i spørsmålet om avdelingsstyrenes status og funksjon ved HiST. Høgskoledirektøren vil også vise til høringsuttalelsene og i dette saksfremlegget legge til grunn for sin innstilling følgende momenter:

Avdelingsstyrenes plass og funksjon i styringsstrukturen ved HiST etter Org2002-vedtakene baserer seg på to viktig anliggender:

- å ”sikre at studentene og de ansatte blir hørt”
- at det som en realisering av høgskolens samfunnsansvar, er nødvendig med kontakt til avdelingenes ”samfunns partnere” gjennom å inkludere eksterne medlemmer

Avdelingsstyret fungerer på dette grunnlaget som en arena for samråd og støtte for dekanens faglige og administrative ledelse av avdelingen. I reglementet for avdelingsstyrene (Jfr. vedlegg nr. 6) ligger det imidlertid også ansvar og oppgaver til disse organene som i et prinsipielt lys er problematiske. Dette beskrives bl.a. i høringsuttalelsen fra AHS ved at avdelingsstyret i reell forstand ikke kan opptre som styre, verken med tilsynsansvar for avdelingens drift eller med instruksjonsmyndighet i forhold til dekanen, som på sin side er tilsatt av høgskolestyret og rapporterer til dette gjennom rektor og høgskoledirektør. Slik

avdelingenes ledelse er organisert, vil det reelle tilsynsansvaret og instruksjonsmyndigheten overfor dekanene likevel ligge direkte til høgskolestyret. Av dette konkluderes det med at ”avdelingsstyret” bare eksisterer som en betegnelse på det som i realiteten er et rådsorgan.

Når det gjelder de eksisterende avdelingsstyrenes sammensetning med den tilsatte dekanen som leder, er dette problematisert både i Styringsutvalgets høringsnotat og fra flere av høringsinstansene. Innvendingen er at tilsatt dekan kan ikke lede, eller sitte som medlem av et overordnet organ med et tilsynsansvar for avdelingens drift. Et ekstra moment som understreker dette, er at UH-loven på institusjonsnivå tilsvarende setter en slik sperre mot at en tilsatt rektor skal sitte i høgskolestyret.

Oppsummering av spørsmålet om avdelingsstyrenes status og funksjon

Høgskoledirektøren vurderer de prinsipielle innvendingene mot avdelingsstyrenes status som reelle styringsorganer som meget tungveiende og vil på denne bakgrunn innstille på at disse reglementsfastede funksjonene opphører. Likevel er det svært gode grunner for å opprettholde et formelt organ på avdelingsnivå med funksjon som en arena for dialog, rådgivning og støtte til dekanens enhetlige ledelse. Den mest relevante betegnelse for et slikt organ blir da ”avdelingsråd”. Det er viktig at et slikt organ er representativt og balansert sammensatt av studenter, tilsatte og at det inneholder ekstern representasjon fra avdelingenes samfunnspartnere. Med avdelingsrådets oppgaver som rådgivende organ er det også viktig at dekanen deltar i rådets drøftinger, og det er da heller ikke et prinsipielt problem at dekanen er leder av rådet. Høgskoledirektøren innstiller derfor på at avdelingsrådene gis den samme sammensetning som beskrives for de eksisterende avdelingsstyrene.

5. Høgskoledirektørens sluttkommentar

Med utgangspunkt i at høgskoledirektørens forslag til vedtak blir tatt til følge, er det nødvendig med følgende oppfølging av saken fram mot iverksetting av ny styringsstruktur fra og med 1. august 2007:

- Prosess for rekruttering av rektor fastsettes i HS-møtet i desember 2006.
- Prosess for forslag på eksterne styremedlemmer og ekstern styreleder fastsettes i HS-møtet i desember 2006 (Jfr. KDs frist, vedlegg 7).
- Valgreglement for valg av de tilsattes og studentenes representanter i styret og avdelingsrådene fastsettes i HS-møtet i januar 2007.
- Det utarbeides en sak om delegasjon fra tilsatt rektor til høgskoledirektør og dekaner, med utgangspunkt i den vedtatte styrings- og ledelsesstruktur. En slik sak forelegges styret i løpet av våren 2007, med sikte på iverksetting fra og med 1. august samme år.
- Nytt reglement for Avdelingsrådene utarbeides og forelegges styret i løpet av våren 2007.

Dersom innstillingen på en styringsordning med tilsatt rektor ikke oppnår det nødvendige 2/3 flertall:

Da vil lovens normalordning med valgt rektor og den aktuelle sammensetning og størrelse for høgskolestyret være gjeldende. Høgskoledirektøren innstiller da på at det gjøres vedtak om at det skal velges en prorektor som stiller i par med kandidatene til rektorvalget. I tillegg innstiller høgskoledirektøren på at det også gjøres vedtak som foreslått med hensyn til omgjøring av Avdelingsstyrene til rådsorganer med betegnelsen Avdelingsråd.

Den nødvendige oppfølging av saken justeres tilsvarende:

- Prosess for forslag på eksterne styremedlemmer og ekstern styreleder fastsettes i HS-møtet i desember 2006 (Jfr. KDs frist, vedlegg 7).
- Valgreglement for valg av rektor, prorektor og de tilsattes og studentenes representanter i styret og avdelingsrådene legges fram for styret i januarmøtet 2007.
- Nytt reglement for Avdelingsrådene utarbeides og forelegges styret i løpet av våren 2007.
